

TOPLUMSAL DEĞİŞİMLER ÇERÇEVESİNDE ÇEVRE YAKLAŞIMLARI

Tuğba ALTINIŞIK / MPM Uzmanı

1980 yılında Ankara'da doğan Tuğba Altınışik, 2003 yılında ODTÜ Çevre Mühendisliği Bölümü'nden mezun oldu. Daha sonra Hacettepe Üniversitesi İşletme Bölümü Yönetim Organizasyon ve Örgütsel Davranış Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı. 2004 yılı MPM'de uzman yardımcısı olarak göreve başlayan Altınışik, hazırladığı "KOBİ'lerde Eko-Verimlilik: İşletmelerin Ekonomik ve Çevresel Olarak İyileştirilmelerine Yönelik Metal Kaplama Sektöründe Bir Uygulama" adlı tezi ile uzmanlığını aldı. Altınışik, Ankara Üniversitesi'nde Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı'nda doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

Sanayi Toplumu

18. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa merkezli endüstriyel gelişmeler neticesinde sanayi toplumu yapısı ortaya çıkmıştır. Bu dönemde "kendi içine kapalı" iktisadi ve sosyal düzenden "para ve piyasa" ekonomilerine geçilmiştir. Sanayi toplumu kâr, verimlilik, bireyselleşme ve ulus devlet yapısının ortaya çıkması gibi başlıca faktörlerle özdeşleştirilmiştir (Şimşek, 2011).

Sanayileşme süreci 1900'lerin başında değişime uğramış, ekonomik ve toplumsal alanlarda etkileri görülen "Fordizm" denilen yeni bir üretim tarzı ortaya çıkmıştır. Taylorizmin kapsamlı bir şekilde yaşam bulduğu Fordizmin üretim tarzı seri üretim yapılması, belli amaca yönelik makinalarda ve nitelik gerektirmeyen ucuz işgücü yardımıyla olabildiğince büyük miktarlarda ve olabildiğince uzun bir süre bir ürünün üretilip pazarlanması şeklindedir (Yücel, 2011). Fordist üretim sürecinde işler bilimsel yönetim anlayışına göre şekillenmiş, üretim sürecinde detaylı bir planlama sistemi esas alınmış, işler alt bölümlere ayrılmış, bu bölümler ayrıntılı şekilde tanımlanmış, verimliliği en üst düzeye çıkaracak biçimde üretim zamanlaması yapılmış ve hesaplanmıştır. Bu sistem (üretim, işbölümü, standartlaşma ve uzmanlaşma vb.) ve tekrarlanan rutin işler kitlesel üretimin niteliksiz ve yarı nitelikli işgücü tarafından yapılmasına ortam sağlamış, nitelikli işgücüne olan bağımlılık azalmıştır (Aydınlı, 2004).

Tüm bu gelişmelere bağlı olarak sanayileşmenin ilk aşamasında ilkel istihdam koşulları, gecekondulaşma

gibi sorunlar beraberinde çevre, beslenme ve salgın hastalık gibi toplumsal sorunları da ortaya çıkarmıştır (Selimoğlu, 2005). Sorunların çıkışına bağlı olarak çeşitli kavramlar üretilmiştir. Bunlardan en önemlisi risk kavramıdır. Giddens, risk türlerini dışsal risk (doğanın yapısından ve dışarıdan kaynaklanan risk) ve imal edilmiş risk (gelişmekte olan bilgilerimizin dünya üzerindeki etkisiyle yaratılan risk) olmak üzere iki başlık altında sınıflandırmıştır. Tüm geleneksel toplumlarda ön planda olan dışsal risk (hasadın kötü geçmesi, sel baskınları, salgın hastalıklar ya da açlıklar gibi) yerini belirli bir noktadan sonra imal edilmiş riske bırakmış ve risk sınırlarının birbirine geçmesi sonucu hangi tür riskin nerde başlayıp nerde bittiği belirsizliği gündeme gelmiştir. Örneğin günümüzde yaşanan sel ve baskınların şiddeti ve sıklığı konusunda küresel iklim değişikliğinin etkisi görülmektedir. Ülkemizde yaşanan 17 Ağustos 1999 depreminde ise doğal bir felaketin imal edilmiş riskin (yerleşim yerinin yanlış seçimi, teknoloji kullanırken yapılan yanlış tercihler gibi) devreye girmesiyle sonuçlarının çok daha büyük ve farklı olduğu görülmüştür (Gündüz 2005).

Sanayi Toplumu ve Çevre

Zamanla bilgi ve teknolojinin gelişimi ile çevre-insan ilişkisi insanın çevreyi denetleme ve çevre üzerinde egemen olması ve doğal kaynakların sınırsız

olduğu düşüncesi çerçevesinde gelişmiştir. Sanayileşme ile birlikte insanın yaşamak için gereken çevresel yararlanma düzeyini aşması ile çevre şartları zorlanmaya ve kıt olan doğal kaynaklar çevreye zarar verici şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Sanayileşme üretim miktarını, kullanılan doğal kaynakları ve oluşturulan çevresel kirliliği büyük derecede artmıştır (Özerkmen,2002). Sanayi toplumunda teknolojik gelişme ve kentleşme süreçleriyle birlikte insan topraktan ve doğadan uzaklaşmıştır. Bu gelişmeler ekolojik bilgiden kopmaya bağlı olarak doğaya yabancılaşma ve ekolojik yıkım gibi olumsuz toplumsal sonuçlar doğurmuştur (Adak, 2010). Sanayi toplumunda teknoloji karşısındaki kontrolsüzlük ve insanın içinde yaşadığı çevre hakkında söz sahibi olamaması (yeddiği besinin veya soluduğu havanın içeriğini bilememesi, cep telefonlarının beyin tümörü yapması gibi) insan için bir tehlike oluşturmuştur (Ergene, 2010).

Sanayi toplumu ile eşzamanlı bir kavram olan modernleşmede çevresel açıdan doğa yerine insan merkezli bir yaklaşım ön plandadır. Bu modele göre insan refahının sağlanması açısından her yol meşru, gerekli ve zorunludur (Adak, 2010). Sanayi toplumlarında ön planda olan “İnsan İstisnai Paradigma” içinde insanoğlu doğadan ayrı ve doğaüstü bir varlık olarak ele alındığı için insan merkezci bir özelliğe sahiptir. Ayrıca tarımdan uzaklaşarak endüstrileşme ve kentleşmeye doğru olan dönüşümler modern toplumların gittikçe biyofiziksel çevreden bağımsız hale geldiği fikrini pekiştirmiştir (Konak, 2010).

Sanayi toplumunda çevre problemlerine çözüm bulunmasında en önemli engel başvuru alan ilke ve araçların dönemin özelliğinden dolayı insan merkezli fikirler etrafında oluşturulmuş olmasıdır (Turgut, 1995). Sanayi toplumlarının iki önemli özelliği olarak sayılan rasyonelleşme ve sanayileşme sonucunda insan doğa üzerinde hâkimiyet kurmuş ve doğadan gelebilecek tehlikelere karşı kendini korumaya almıştır. Fakat bu gelişmelerin tehlikeli atıklar gibi farklı olumsuz yan etkileri olmuştur. Örnek olarak Three Mile Island, Çernobil ve bilinmeyen birçok çevresel felaket verilebilir. Günümüzde karşı karşıya kaldığımız riskler/tehlikeler, duyu organları tarafından algılanamayabilir, sonraki kuşakları etkileme potansiyeli yüksektir ve felaketlerin gerçekleşmeleri durumunda zararların büyüklüğünden ve geri dönüşmezliğinden dolayı telafi edilme olasılığı olmayabilir (Ergene, 2010).

Çevre kirlenmesi, bozulması ve doğal kaynakların tüketilmesinde, sanayi çok önemli bir paya sahip olmakla birlikte, tek etken değildir. Bu sebeple, çevre politikalarının oluşturulması başta sanayi olmak üzere diğer temel sektör faaliyetlerini kapsayacak bir bü-

tünlük içinde ele alınmalıdır. Sanayi toplumunda çevre kirlenmesine sebep olan ve aynı zamanda bir ülke ekonomisinin temelini oluşturan sektörler başta sanayi olmak üzere enerji, madencilik, tarım ve ulaşım sektörü şeklinde sıralanmaktadır (ÇOB, 2004).

Sanayi bir yandan, doğal kaynakları kullanarak üretim yaparken, diğer yandan da çevre kirliliğine sebep olmaktadır. Ancak doğal kaynakların azaldığı, doğanın kendini yenileme gücünün sınırlı olduğu ve ekolojik dengelerin bozulmaya başladığı fark edildiğinde, eşzamanlı olarak sanayileşmeyi devam ettirmek ve çevreyi koruyabilmek için çözümler aranmaya başlanmıştır (Konak, 2010).

Küreselleşme sürecinin ürettiği birçok yönden olumsuz sonuçlardan biri olan ve “tahribat” olarak tanımlanan kötü çevre koşullarının küresel sonuçlarına karşı mücadelenin de doğası gereği küresel olması fikri giderek yaygınlık kazanmıştır. Küreselleşmenin çevrede yaptığı tahribat küresel ısınma, ormanların yok edilmesi, su kaynaklarının kirlenmesi, genetik olarak değişime uğrayan organizmalar ve biyo-çeşitliliğin azalması olarak başlıklandırılmaktadır (Akman, 2004).

Az gelişmiş ülkeler gelişmiş ülkelerden kentleşme ve bölgelerarası dengesizliklerin yanında çevre kirliliği açısından da farklılık gösterirler. Gelişmiş ülkelerde kirlilik üretim ve tüketimden kaynaklanan “bolluktan doğan” bir kirliliktir. Az gelişmiş ülkelerde ise kirlilik açlık, yoksulluk ve yetersiz sağlık koşullarından kaynaklanır. Ayrıca çevresel kirliliğin gelişmiş ülkelerde oluşmaması için en çok kirlüten sektörlerin gelişmiş ülkeler tarafından yoksul ülkelere kaydırılması bu ülkelerde çevre sorunlarının büyük siyasi sorun yaratmamasından, toplumun çevresel kaygılara odaklanmamış olmasından, kirlitene/üretene bedel yüklenmemesinden ve çevresel bilinç düzeyinin düşük olmasından dolayı gerçekleştirilmektedir. Bu durum gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında yeni bir dengesiz ilişkiye neden olmaktadır (Keleş, 1976).

Fosil yakıt ve mineraller gibi inorganik kaynaklar ile tarım, ormancılık ve balıkçılık gibi doğal kaynakların küresel ölçekteki kullanımı 1980'lerde 40 milyar ton iken bu rakam 2005'te 58 milyar tona ulaşmıştır. 2020'de bu rakamın 80 milyar tona ulaşarak 1980 değerinin 2 katına ulaşacağı tahmin edilmektedir. Doğal kaynaklara talebin yoğun olduğu günümüzde, kaynakların etkin şekilde kullanılmaması, çevre kirliliğini artırarak kaynak kıtlığına neden olacak ve önümüzdeki yıllarda ülke ekonomilerini olumsuz olarak etkileyecektir. (Bleischwitz ve diğ., 2009).

Sanayi Sonrası Toplum/Bilgi Toplumu

Ortaçağın feodal-tarım toplumunu, sanayi çağının sanayi toplumunu ortaya çıkarması gibi bilgi çağı da kendi toplumunu oluşturmaya başlamıştır. Ortaya çıkan ve sanayi sonrası toplum/bilgi toplumu olarak adlandırılan yeni toplum biçimi, sanayi devriminin ileri bir aşaması veya ondan büyük bir kopuşu temsil eden bir sistem olarak değerlendirilmektedir (Bozkurt, 2000).

1973'te yaşanan Dünya Petrol Krizinin, doğal kaynakların tükenmesi ve çevre kirliliğinin artması ile birlikte gündeme gelmesi, yeni ve esnek bir yapılanma gereğini ortaya çıkarmıştır. Sanayi sonrası kavramı bu ortamda doğmuş ve gelişip yeşermesine küresel bir ekonomik kriz öncülük yapmıştır. Sanayi sonrası tanımı en genel anlamıyla, üretim, tüketim ve istihdamın esnekleşmesini ve yerleşmesini ifade etmektedir. Bu dönemde tüketiciler bilinçlenmiş ve tercihleri değişmiştir. Yeni bir üretim sisteminin gerekliliğinin doğması sonucu işbölümü ve kısıtlı nitelikler kullanan, yönetimde katı merkezîyetçi ve hiyerarşik bir yapılanmayı öngören Fordizmin tersine, ekip çalışması ve nitelikli işçilerden oluşan, esnek ve insan merkezli yönetim tarzını içeren bir sistem kurulmuştur. 1980'lerde gerçekleşen bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeler bilgi toplumunun oluşmasına ortam hazırlamıştır. Bilgi toplumu; her türlü bilgiyi üreten, bilgi ağlarına bağlanan, hazır bilgilere erişen, erişilmiş bilgileri

kolaylıkla yayabilen ve bilgileri her sektörde kullanan toplum olarak tanımlanmaktadır (Aydınlı, 2004). Belli, sanayi sonrası toplumun en temel özelliğinin mavi yakalı sanayi işçilerinin, imalat sektörünün ve dolayısıyla örgütlü emeğin ekonomi ve toplum içindeki rol ve öneminin azalması, bu gurubun yerine beyaz yakalı işgücü ve hizmet ekonomisinin ön plana çıkması olduğunu ileri sürmektedir (Parlak, 2004).

İmalat sanayinin ön planda olduğu sanayi toplumunun aksine sanayi sonrası toplumda tarım, sanayi ve hizmetler şeklinde üçlü bir endüstriyel yapı gelişmiştir. Ayrıca sanayi toplumlarındaki işçi hareketlerinin ve grevlerin yerini, bilgi toplumlarında sivil yurttaş hareketleri, gönüllü girişimler, sivil toplum kuruluşları almakta, kitlesel tüketim yerini yüksek düzeyde kitlesel bilgi üretimine bırakmaktadır (Aydınlı, 2004).

1970'lerin başında yayınlanan Alain Touraine'nin "Sanayi Sonrası Toplum" adlı çalışmasında toplumun yeni bilgi sınıfında hümanistler ve teknokratlar biçimindeki bölünmeye dikkat çekilmektedir. Bu toplum türünde yaşam düzeyinde yükselme de yaşanmaktadır. Toplum çevre gibi konularda daha iyi bir yaşam seviyesine talepte bulunmaktadır. Sanayi sonrası toplum eğitilmiş kesime bağımlı hale gelmektedir. Yapı, yeni dönem iktisadi alanda imalat sektöründen hizmet sektörüne yöneliş, teknolojiye yeni bilimsel temelli sanayinin önderliği ve sosyolojik anlamda yeni teknik seçkinlerin yükselişi ve yeni tabakalaşma prensiplerinin ortaya çıkması olarak tanımlanır (Şimşek, 2010).

Sanayi Sonrası Toplum ve Çevre

İnsanın dünya üzerindeki tüm diğer canlılardan köklü bir biçimde farklı ve diğerleri üzerinde egemen olduğu görüşüne karşı "Yeni Ekolojik Paradigma" bir alternatif olarak geliştirilmiştir (Adak, 2010). Catton ve Dunlap'ın ortaya koyduğu "Yeni Ekolojik Paradigma", insanı diğer sistemler arasında birbirine bağlı olan türlerden biri olarak görür ve ekolojik yasaların hiçbir zaman yok farz edilemeyeceğini öne sürer. Bu durum çevre sorunlarının bütüncül (holistik) bir şekilde ele alındığı yaklaşımı gerekli kılmaktadır. Ayrıca sanayi sonrası dönemde çevre yaklaşımı "doğaya dönüş" olarak özetlenmektedir. Postmodernizm modernleşme düşüncesinin ve sanayileşmenin insan ve çevre arasındaki doğal ilişkiyi bozduğunu, insan merkezli bir düşünce sistemi yarattığını savunur. Ozon tabakasındaki incelme, küresel iklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin azalması ve nükleer riskler gibi çevre sorunları bu sürecin sonuçlarıdır. Postmodernizm ise doğal çevrenin sömürülmesi yerine insan ve çevre arasında bütüncül ve saygılı bir ilişki önerir (Özerkmen, 2002).

Sanayi toplumundan sanayi sonrası topluma geçişte kirlilik, çevre tahribatı ve doğal kaynakların tükenmesi gibi başlıklar yerini kirlilik azaltımı, doğa ile uyum ve kaynak tasarrufu anlayışına bırakmıştır. Çevre sorunlarının ortaya çıkışı sanayicilerin bakış açılarında zorunlu bir değişime neden olmuştur. Sosyal ve ahlaki olmaktan çok ekonomik bir yaklaşım sonucunda olsa da yönetsel karar alma sürecinde çevre önemli bir faktör olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Kurt, 2006). Çevre kirlenmesi yöre, bölge veya ülke genelinde olabileceği gibi uluslararası boyutlarda da olmaktadır. İhtiyat ilkesi sayesinde günümüzün çevre koruma politikasına hakim olan antroposantrik yaklaşım ekolojik yaklaşıma doğru bir yönelme potansiyeli taşımaktadır (Turgut, 1996).

Son dönem gerçekleştirilen sosyal araştırmaların ve çevresel iyileştirmeye yönelik ekolojik araştırmaların sonucunda Ekolojik Modernleşme Teorisi ortaya çıkmıştır. Teoriye göre modern toplumların çevre problemleri yaratmalarına rağmen devlet ve endüstrinin sürdürülebilirliğin uzun vadede önemini kavramaları durumunda çevre problemleri çözülebilir. Bu teorinin en önemli noktası eko-marksist perspektifin tersine, kapitalizm ve kurumlarının çevre ile temel bir çatışma içinde olmadığı vurgusudur. Teknoloji ve bilim, çevre problemlerini iyileştirmede ve olacak olanları da engellemede kullanılan bir araç olmalıdır. Bu kuram, çevre politikalarının toplumları "yeşil üretime" yönlendireceğini ve çevre hareketleri ve sivil toplum örgütlerinin toplumda büyük bir rol oynayacağını savunur (Konak, 2010). Çevresel kirliliğin önlenmesine yönelik gelişme günümüzde hala baskın olan antroposentrik anlayış içerisinde gelişmiş bir çevre bilincine sahip kamuoyunun etkisiyle gerçekleştirilecek değişikliklere ve yine aynı kesimlerin piyasa sisteminde yapacakları yönlendirmelere bağlı olacaktır (Turgut, 1995).

Teknolojik gelişim sanayinin yeniden yapılanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Yeni teknoloji üretmek, transfer etmek ve kullanmak gelişmiş ülke ekonomilerinde öncelikli alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgi toplumuna geçmekte olan ülkeler sanayi ürünü satmak yerine teknolojik bilgi üretmeye ve satmaya, bilgi yoğun Ar-Ge faaliyetlerine odaklanmışlardır. Bu ülkeler, sanayi üretimi bilgisini geliştirmekte olan ülkelere ihraç ederek orada sanayileşmeyi gerçekleştirmektedirler. Bu yeni politikalarda kendi ülkelerinde sanayinin üretimini yapmaktan dolayı oluşacak çevre kirliliğinden kurtulmaktadırlar. Bilgi toplumunda bacasız sanayilerinin üretime girmesiyle birlikte bu sanayi-

ler daha çok çevreyle bütünleşmekte ve seri üretim yapan sanayilerin çevreyi kirlletici özelliğini taşıamaktadırlar (Yücel, 2011).

Dünya'daki gelişmelere bakıldığında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çevreyi fırsata dönüştürme çabası ve stratejileri dikkat çekmektedir. Örneğin ekonomik büyümeye bağlı olarak önümüzdeki dönemde kaynak, çevre koruma ve iş gücü alanlarında giderek artan baskılar nedeniyle Çin; sektörlerinin yapısında reform gerektiğini kabul etmiştir. Ülke ilk adım olarak yeşil ekonomi, düşük karbon ekonomisi, çevre koruma ve biyolojik ilaç gibi sektörlerde nitelikli insan kaynakları yaratmak üzere yüksekokullarda ilgili dallar açılmasını kararlaştırmıştır. OECD tarafından yayınlanan rapora göre Kore; yeni istihdam alanları geliştirmek ve yeni gelişim dinamikleri yaratmak üzere yeşil bilişim teknolojileri, düşük karbon ekonomileri gibi konuları ekonomik destek paketinin merkezine yerleştirmiştir. Kore devleti ekonomik kriz ile mücadelede kullanılan geleneksel yöntemlerin aksine ekonomik büyüme sağlamak üzere çevre koruma stratejisi üzerine yoğunlaşmıştır. Krizden fırsat yaratmaya çalışan ülkeler yeşil teknolojilere yatırım yaparak ve yeşil ekonominin temellerini atarak küresel ekonomik kriz ile mücadelede ekonominin canlandırılması için uğraşmaktadır. Bu kapsamda yeşil teknolojilere ayrılan bütçe Almanya ve Avusturya'da 5,7 milyar Avro, Kanada'da ise 2,8 milyar Avro olmuştur (BTK, 2010). Düşük karbon ekonomisine geçerken ve 2020 yılı emisyon hedefine ulaşırken Almanya en az 500.000 yeni iş sahası yaratmayı, ithal edilen fosil yakıt miktarını yıllık 22 milyar Avro azaltmayı, ulusal GSYİH'sını artırmayı amaçlamaktadır. Bu durum yeni dönemde ekonominin çevre ve teknoloji temelli yapılandırılacağı göstermektedir. Benzer gelişme ve kalkınma politikalarına tüm sanayileşmiş ve gelişmiş ülkelerde rastlanmaktadır. Mevcut ulusal strateji ve politikalar doğrultusunda on OECD ülkesinde (Kanada, Danimarka, Fransa, Almanya, Yunanistan, Japonya, İsveç, Türkiye, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri) yapılan çalışmaya göre artan sayıda ülke, günümüzde çevre korumayı ekonomik gelişme için bir bariyer olarak değil yeni bir fırsat olarak görmektedir (OECD, 2009-1).

Günümüzde bilişim teknolojileri çevresel problemlerle mücadelede belirlenen program ve politikaların çok önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bilişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeyle birlikte teknolojiler daha çok çevreyle bütünleşmekte ve üretimin çevreyi kirlletici özelliğini azalmaktadır (BTK, 2010).

Çevreci Bilişim Teknolojileri ve Yenilikçi Çözümler

SORUNLAR	YENİLİKÇİ YEŞİL ÇÖZÜMLER
Verimsiz kullanımdan dolayı dünyada üretilen elektriğin %40-70'i boşa harcanıyor.	Talebin yoğun olduğu zaman tüketimi azaltan kontrol araçlarıyla enerji maliyetleri %10 düşmüştür (Kuzey Pasifik Ulusal Laboratuvarı).
ABD'de yalnızca trafik sıklığından dolayı yılda 3,7 milyar saat ve 8,7 milyar litre yakıt boşa harcanıyor.	Yeni bir trafik sistemi ile trafik yoğunluğunun %20 azaltılması ile karbon emisyonlarında %12 azalma sağlanmıştır (İsveç, Stockholm).
Sağlık ve yoksulluk	Aktif Koruma Ağrı adlı yeni bir sistemle düzenli izlenen ve aşılana hastaların tedavi masrafları %90 azalmıştır (ABD).
Kentleşme ve binaların karbon emisyonları	Akıllı bina inşa sistemi ile karbon emisyonları %15 azalmıştır (ABD).

Sanayi devrimiyle birlikte hızlı nüfus ve tüketim artışı, sanayileşme, çarpık kentleşme, yanlış arazi kullanımı ve ormansızlaşma doğal ekosistemin yapısını bozmuştur. Sonuç olarak geri dönüşü zor olan küresel iklim değişikliği gibi sorunlar baş göstermiştir. Acilen ele alınması gereken küresel sorunların başında bozulan çevresel koşullarını iyileştirmek, küresel iklim değişikliğine uyum sağlamak ve mümkün olduğunca çare aramak, doğal kaynak verimliliğini artırmak, üretim ve tüketim eğilimlerini yeniden düzenlemek gelmektedir. Bu bağlamda etkisi ve ortaya çıkışı açısından kompleks ve çok yönlü olan çevresel sorunların çözümü ancak sorunların bütünsel anlamda ve küresel irade ile ele alınması yoluyla mümkündür. Günümüzdeki ekonomik kriz ve iklim değişikliği ile ilgili görüşmeler, toplumsal yapının gözden geçirilmesi ve yeşil bir topluma dönüş için bir fırsat olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

- Adak, N. (2010) "Geçmişten Bugüne Çevreye Sosyolojik Yaklaşım" Ege Akademik Bakış, 10 (1): 371-382.
- Akman, H. (2003) "Kitle ve Siyasal İktidar İlişkileri Açısından Küreselleşme ve Karşıtları", Mersin Üniversitesi, <http://www.angelfire.com/oz/sosyo/tez.htm#_Toc44084861> Erişim Tarihi:15.04.2011.
- Aydınlı, İ. (2004) "Sosyo-ekonomik Dönüşüm Süreci (post-fordizm) ve Sanayi Ötesi Yaklaşımlar", Kamu-İş; c:7, s:4.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) (2010) "Yeşil Bilişim" < www.tk.gov.tr/Yayin/.../2010/Yesil_Bilisim_SAS_TEMMUZ_2010.pdf> Erişim Tarihi:16.04.2011.
- Bleischwitz, R., Giljum, S., Kuhndt, M., Bleek, F. S. (2009) "Eco-innovation – putting the EU on the path to a resource and energy efficient economy" <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200910/20091014ATT62521/20091014ATT62521EN.pdf> Erişim Tarihi:16.04.2011.
- Bozkurt, V. (2000) "Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Türkiye" <http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=141> Erişim Tarihi:16.04.2011
- Gündüz, İ. (2005) "Kentsel Alanda Risk Toplumu", Ekonomi, Sosyoloji Ve Politika Dergisi, Yıl1, Sayı1, <http://www.paradoks.org/old/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=11> Erişim Tarihi:16.04.2011.
- Çevre ve Orman Bakanlığı (ÇOB) (2004) "Türkiye Çevre Atlası" <www.cedgm.gov.tr/CED/Files/cevreatlas/atlas_metni.pdf> Erişim Tarihi:16.04.2011.
- Ergene, F. (2010) "Anarko – Primitivizm ve Unabomber Manifesto'nun Perspektifinden Medeniyet ve İlerlemenin Risk ve Sorunları, Uygulama II", Tez Danışmanı Yrd. Doç. Sibel Yardımcı, İstanbul, <http://dolorsit.com/tez.pdf> Erişim Tarihi:16.04.2011.
- Keleş, R. (1976), "İdeolojiler, Kent Politikaları ve Üçüncü Dünya", SBF Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 1-4, s. 29-52.
- Konak, N. (2010) "Çevre Sosyolojisi: Kavramsal ve Teorik Gelişmeler", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi No: 24.
- Kurt, M. (2006) "Bilgi Toplumuna Geçiş Ve Bilgi Toplumu- nun Ekonomik Yönü", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, <http://www.aku.edu.tr> Erişim Tarihi:16.04.2011.
- OECD (2009-1). "Sustainable Manufacturing and Eco-innovation: Towards a Green Economy" .
- Özerkmen, N., (2002) "İnsan Merkezli Çevre Anlayışından Doğa Merkezli Çevre Anlayışına", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 42,1-2 167-185.
- Parlak, Z., (2004) "Sanayi Ötesi Toplum Teorilerinin Eleştirel Bir Değerlendirmesi" Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 : 95-125.
- Selimoğlu, E. (2005) "Bilgi Toplumu ve Türkiye", Ekonomi, Sosyoloji Ve Politika Dergisi, Yıl1, Sayı1, <http://www.paradoks.org/old/index.php?option=com_content&task=view&id=38&Itemid=11> Erişim Tarihi:16.04.2011.
- Şimşek, O. (2010) "Sanayi Sonrası Süreçte Türk Çalışma Hayatındaki Değişme Dinamikleri" <http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd4/sbd-4-12.pdf> Erişim Tarihi:16.04.2011.
- Turgut, N. (1995) "Kirlenen Öder İlkesi Ve Çevre Hukuku", <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1995-44-01-04/AUHF-1995-44-01-04-turgut.pdf> Erişim Tarihi:16.04.2011.
- Yücel, D. (2011) "Bilim-teknoloji politikaları ve 21. yüzyılın toplumu", <http://ekutup.dpt.gov.tr/bilim> Erişim Tarihi:16.04.2011.